

Warszawa, 28-03-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.602.1.2023.DB

Pan

Sędzia Sylwester Marciniak

**Przewodniczący Państwowej Komisji
Wyborczej**

ePUAP

Szanowny Panie Przewodniczący,

jako Rzecznik Praw Obywatelskich, wykonujący także zadania organu monitorującego wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169; dalej: „Konwencja”), chciałbym kontynuować dialog z Państwową Komisją Wyborczą na temat zwiększenia dostępności komunikacyjno-informacyjnej zbliżających się wyborów samorządowych, ze szczególnym uwzględnieniem wyborców z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z art. 29 Konwencji, Polska zobowiązała się do zagwarantowania osobom z niepełnosprawnościami praw politycznych i możliwości korzystania z nich na zasadzie równości z innymi osobami, m.in. przez to, że będą mogły efektywnie i w pełni uczestniczyć w życiu politycznym i publicznym, bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli, włączając w to prawo i możliwość korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego. Cel ten ma być zrealizowany m.in. poprzez zapewnienie, że tryb głosowania oraz stosowane w związku z nim urządzenia i materiały będą odpowiednie, dostępne i łatwe do zrozumienia i zastosowania.

Wagę uczestnictwa osób z niepełnosprawności w podejmowaniu decyzji dotyczących społeczności podkreślił również Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych, który w Komentarzu ogólnym Nr 5 do Konwencji wskazał, że osoby z niepełnosprawnościami powinny korzystać z prawa do udziału w życiu politycznym i publicznym osobiście lub poprzez swoje organizacje, a właściwe wsparcie może być im pomocne w zakresie egzekwowania m.in. ich praw wyborczych¹.

Jak wskazywałem w poprzedniej korespondencji², dostępność wyborów dla osób z niepełnosprawnościami, mimo że jest przedmiotem działań Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat, w dalszym ciągu pozostaje wyzwaniem. W związku z tym oraz z uwagi na zbliżające się wybory samorządowe, chciałbym zwrócić się z prośbą do Pana Przewodniczącego o przeanalizowanie treści udostępnianych przez Państwową Komisję Wyborczą pod kątem ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.

W tym miejscu pragnąłbym wyrazić uznanie, że powstałe w związku z wyborami samorządowymi krótkie filmy informacyjne opatrzone tłumaczeniem na Polski Język Migowy, opublikowane na profilu Państwowej Komisji Wyborczej w serwisie YouTube³, posiadają w tytule dopisek „(PJM)”. Dzięki temu osoby Głuche, nawet jeśli nie posługują się pisaniem językiem polskim odnajdą materiał im dedykowany. Z równym uznaniem przyjąłem, że zapis konferencji z losowania jednolitych numerów dla list

---

¹ Komentarz ogólny numer 5 Komitetu Praw Osób z Niepełnosprawnościami do Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, dostępny pod adresem: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no5-article-19-right-live> [dostęp: 18 marca 2024 r.].

² Zob. wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej z 1 września 2023 r. (znak: XI.602.1.2023.DB) oraz wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej z 2 października 2023 r. (znak: XI.602.1.2023.DB), dostępne w wersji elektronicznej pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wybory-dostepnosc-glusi-pkw-krrit-odpowiedz-kolejna> [dostęp: 18 marca 2024 r.].

³ Zob. <https://www.youtube.com/@panstwowakomisjawyborcza> [dostęp: 18 marca 2024 r.].

kandydatów na radnych w wyborach, która odbyła się 12 marca 2024 r.⁴, został opatrzony tłumaczeniem na Polski Język Migowy i dopiskiem „PJM” dodanym do tytułu retransmisji dostępnej na platformie YouTube.

Niemniej nadal funkcja uruchomienia napisów (nawet tych oferowanych automatycznie przez serwis YouTube) zarówno w przypadku retransmisji z wydarzeń, jak i filmów informacyjnych pozostaje nieaktywna. Tymczasem pozwolę sobie raz jeszcze podkreślić, że **napisy w języku polskim są udogodnieniem skierowanym do zupełnie innej grupy odbiorców niż tłumaczenie na PJM**. Grupa osób z niepełnosprawnością słuchu jest zróżnicowana – od osób posługujących się językiem migowym (głównie Polskim Językiem Migowym), poprzez osoby, które zupełnie go nie znają, osoby dla których język polski jest w pewnym stopniu znany, aż po osoby, dla której język polski jest językiem zupełnie obcym. W związku z tym, tłumaczenie na Polski Język Migowy i napisy w języku polskim to formy udogodnień kierowane do różnych adresatów, co oznacza, że każdorazowo powinny być stosowane jednocześnie. Na marginesie należy też zauważyć, że obowiązek stosowania napisów rozszerzonych wynika wprost z przepisów ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych⁵.

I. Konieczność opatrzenia materiałów publikowanych na stronach internetowych tłumaczeniem na PJM i napisami rozszerzonymi

Odnosząc się do zapewnienia dostępności informacyjnej dla wyborców ze szczególnymi potrzebami sugerowałbym zweryfikowanie, czy wszystkie elementy strony internetowej Państwowej Komisji Wyborczej spełniają wymagania dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W szczególności dotyczy to elementów stron internetowych PKW w postaci np. interaktywnych map, zwłaszcza w sytuacji, w której nie ma „manualnego” sposobu oznaczenia interesującego obszaru (jak w przypadku znajdującej się na stronie startowej Państwowej Komisji Wyborczej mapy delegatur PKW). Konieczna wydaje się bowiem analiza, czy są one kompatybilne np. z czytnikami

---

⁴ Zapis konferencji dostępny pod adresem:

<https://www.youtube.com/watch?v=4tZokbA1r0&t=57s> [dostęp: 18 marca 2024 r.]

⁵ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1440).

ekranu, co pozwoli osobom z niepełnosprawnością wzroku w pełni zapoznać się z treściami publikowanymi przez Państwową Komisję Wyborczą.

Wydaje się również, że osobom z niepełnosprawnościami trudno jest nawigować po stronie internetowej PKW ze względu na układ treści. Umieszczenie na stronie zakładki dedykowanej wyborcy z niepełnosprawnością, pod którą zebrane byłyby wszystkie informacje aktualnie umieszczone w różnych miejscach, jest rozwiązaniem wartym rozważenia.

II. Nierówne traktowanie osób posługujących się językami wizualno-przestrzennymi

Na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej⁶ w zakładce „Wybory i referenda”, w pasku „Wybory samorządowe w 2024 r.” oraz podpunkcie „Informacje ogólne” można zapoznać się z jednym z istotniejszych dokumentów dla wyborcy z niepełnosprawnością - „Informacją o uprawnieniach wyborców z niepełnosprawnością”⁷, który stanowi kompendium wiedzy o uprawnieniach, jakie przysługują wyborcy w związku z jego szczególnymi potrzebami. W związku z tym istotną kwestią jest jak najszersze dotarcie z zawartymi tam informacjami do jej adresatów. Wskazany dokument został przetłumaczony na język angielski, natomiast wciąż brak jest jego pełnego tłumaczenia na Polski Język Migowy. Takie różnicowanie osób posługujących się językami fonicznymi w porównaniu do osób posługujących się językami wizualno-przestrzennymi na korzyść tych ostatnich powinno zostać wyeliminowane.

Mając na uwadze powyższe, przetłumaczenie „Informacji o uprawnieniach wyborców z niepełnosprawnością” na Polski Język Migowy wydaje się konieczne i w pełni uzasadnione. Skoro bowiem Państwowa Komisja Wyborcza bezspornie podejmuje kroki w celu dotarcia z dostępną informacją do osób z niepełnosprawnościami, również tymi nieposługującymi się językiem polskim poprzez przetłumaczenie instrukcji na język angielski, to udostępnienie Informacji w wersji

---

⁶ Zob. <https://pkw.gov.pl/> [dostęp: 18 marca 2024 .].

⁷ Zob. <https://pkw.gov.pl/aktualnosci/informacje/informacja-o-uprawnieniach-wyborcow-niepelnosprawnych-oraz-wyborcow-ktorzy-najpozniej-w-dniu-glosowa--pp57249> [dostęp: 18 marca 2024 r.].

przetłumaczonej na Polski Język Migowy wydaje się naturalną kontynuacją wyżej wspomnianych działań.

III. Zapewnienie dostępności informacyjnej wyborcom z niepełnosprawnością intelektualną

Jak podkreślali eksperci obecni na debacie „Wybory dostępne dla wszystkich?“, zorganizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich 29 marca 2023 r.⁸, kolejną grupą, która mierzy się ze znacznymi trudnościami w dotarciu do zrozumiałych informacji są osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Rozwiązaniem dostosowanym do potrzeb tej grupy byłoby umieszczenie treści dotyczących praw i udogodnień dla wyborców w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. Oczywiście jest, że język prawny co do zasady nie jest klarowny dla szerokiego grona odbiorców. Tekst łatwy do czytania i zrozumienia należy odróżnić od opracowań w języku prostym. Prosty język to standard zalecany wszystkim instytucjom zwracającym się do szerokiego grona odbiorców. Z kolei tekst w języku łatwym do czytania i zrozumienia jest adresowany do osób z niepełnosprawnością intelektualną, w spektrum autyzmu, czy osób po urazach neurologicznych. Standardy tworzenia tekstu łatwego do czytania zalecają stosowanie obok tekstu ilustracji lub zdjęć⁹. W ramach badania przeprowadzonego przez Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego „Ranking przystępności tekstów w polskiej sferze publicznej (firmy i instytucje państwowe)”¹⁰ zostały opracowane zalecenia, które wpływają na przystępność tekstów. Wskazane zalecenia mogą okazać się pomocne przy opracowywaniu materiałów kierowanych do wyborców z niepełnosprawnościami.

IV. Tłumaczenie instrukcji głosowania – możliwość szerszego wykorzystania technologii

---

⁸ Zapis debaty dostępny pod adresem:

<https://www.youtube.com/watch?v=yok43AUscug&t=15261s> [dostęp: 18 marca 2024 r.].

⁹ Europejskie standardy przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia, Wersja polska: Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, dostępne pod adresem: <https://www.power.gov.pl/media/13597/informacja-dla-wszystkich.pdf> [dostęp: 21 marca 2024 r.].

¹⁰ G. Zarzeczny, T. Piekot, Przystępność tekstów urzędowych w Internecie, Wrocław 2017, s. 15-16, dostęp pod adresem: <https://ispan.waw.pl/ireteslaw/handle/20.500.12528/1510> [dostęp: 18 marca 2024 r.].

Istotnym udogodnieniem, na które wskazuje środowisko osób z niepełnosprawnościami jest tłumaczenie na PJM oraz sformułowanie w tekście łatwym do czytania i zrozumienia instrukcji głosowania. Punktem kulminacyjnym procesu wyborczego jest oddanie przez obywatela ważnego głosu. W związku z tym szczególnie istotne jest zapewnienie, aby każda osoba, która chce oddać głos, była w stanie zrobić to skutecznie. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na opublikowany przez Komisję Europejską poradnik na temat dobrych praktyk w organizacji wyborów w odniesieniu do wyborców z niepełnosprawnościami¹¹. Opracowanie wskazuje m.in. na rozwiązania stosowane w innych krajach Unii Europejskiej oraz rekomendacje co do działań mających zapewnić dostępność wyborów. Przykładowo w Czechach do instrukcji do głosowania dołączony jest kod QR, który po przeskanowaniu przez użytkownika przenosi do zapisu instrukcji w języku migowym¹². Dzięki zastosowaniu kodów QR możliwe jest zapewnienie dostępności instrukcji do głosowania w wersjach uwzględniających różne rodzaje niepełnosprawności (PJM, audio - dla wyborców z niepełnosprawnością wzroku, czy też w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia).

Na zakończenie chciałbym podkreślić, że rok 2024 r. jest wyjątkowy w kontekście organizacji procesu wyborczego, bowiem mając na uwadze doświadczenia płynące z wyborów parlamentarnych, które odbyły się w 2023 r. możliwe wydaje się podjęcie inicjatyw, które odpowiedzą na zgłaszane przez wyborców potrzeby i sprawdzenie, czy spełniły one swoją funkcję podczas wyborów samorządowych oraz, jeśli wymagałyby korekty, w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Dlatego też żywię nadzieję na owocną współpracę, której trwałym efektem będzie poprawa dostępności procesu wyborczego dla osób z niepełnosprawnościami.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 1 w zw. z art. 17b pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz.1058), zwracam się do Pana Przewodniczącego z uprzejmą prośbą o analizę przedstawionych wyżej kwestii oraz poinformowanie o działaniach podjętych w celu

---

¹¹ Zob. „Guide of good electoral practices in Member States addressing the participation of citizens with disabilities in the electoral proces”, dostępny w wersji elektronicznej pod adresem: https://commission.europa.eu/document/66b9212e-e9b0-409d-88a3-c0e505a5e670_en [dostęp: 18 marca 2024 r.].

¹² Ibidem, s. 25.

zapewnienia dostępności materiałów Państwowej Komisji Wyborczej. Jednocześnie będę zobowiązany za wyjaśnienie, czy Państwowa Komisja Wyborcza posiada informacje na temat liczby protestów wyborczych wniesionych w odniesieniu do wyborów parlamentarnych z 15 października 2023 r., których przedmiotem był brak dostępności dla wyborców z niepełnosprawnościami, a także sposobu ich rozpoznania.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pan Łukasz Krasoń

Pełnomocnik Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych

ePUAP